

Vergaderjaar 2014–2015

23 987

Uitbreiding van de Europese Unie

Nr. 145

BRIEF VAN DE MINISTER VAN BUITENLANDSE ZAKEN

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 30 september 2014

Tijdens het Algemeen Overleg van 11 december 2013 (Kamerstuk 23 987, nr. 133) met de vaste commissie voor Europese Zaken en de vaste commissie voor Buitenlandse Zaken over EU-uitbreiding, verzocht Kamerlid Pechtold om in Macedonië bilateraal en via de EU de versterking van de rechtsstaat te blijven steunen en de Kamer hierover te blijven informeren. Vooruitlopend op het jaarlijkse uitbreidingspakket van de Europese Commissie dat in oktober wordt verwacht, volgt hieronder nadere informatie over de Nederlandse en Europese inspanningen op dit terrein.

Zoals in de kabinetsappreciatie van het uitbreidingspakket 2013 vermeld (Kamerstuk 23 987, nr. 133), zijn ten aanzien van Macedonië de afgelopen jaren de zorgen toegenomen over de onafhankelijkheid van de rechterlijke macht, mediavrijheid, corruptie en discriminatie van minderheden en kwetsbare groepen, waaronder LHBT-personen.

De EU-inspanningen om Macedonië voor te bereiden op EU-lidmaatschap, evenals de Nederlandse bilaterale steun, richten zich de laatste jaren steeds nadrukkelijker op bovengenoemde problemen. Dit past in het nieuwe EU-beleid ten aanzien van uitbreiding waarin sinds enkele jaren de grondbeginselen van de Unie – de rechtsstaat democratie en fundamentele rechten – centraal zijn komen te staan. Dit betekent ook dat juist daar waar de rechtsstaat zwak is, extra inspanningen worden getroffen om de situatie te verbeteren. In het verlengde hiervan trekt de EU een steeds groter deel van de pre-toetredingsgelden voor Macedonië (IPA) uit voor de aanpak van de tekortkomingen op rechtsstatelijk gebied. De komende jaren is gemiddeld 12 miljoen euro per jaar beschikbaar voor rechtsstaat en fundamentele rechten op een totaalbedrag van gemiddeld ongeveer 95 miljoen euro per jaar. In aanvulling hierop draagt Nederland ook bilateraal bij aan het versterken van rechtsstaat, zoals vanuit het MATRA-fonds waar jaarlijks voor ongeveer 450.000 euro aan rechtsstaat-projecten wordt besteed.

Onafhankelijkheid van de rechterlijke macht

Een substantieel deel van de EU-steun is gericht op het versterken van de onafhankelijkheid en professionaliteit van de rechterlijke macht, als *backbone* van de rechtsstaat. Toenemende politieke beïnvloeding van de rechtspraak van de laatste jaren baart zorgen. Een voorbeeld is het lustratieproces, waarbij een proces van waarheidsvinding, bedoeld om af te rekenen met het communistische verleden, lijkt te worden aangewend om huidige tegenstanders in diskrediet te brengen. Om deze en andere negatieve trends te keren worden EU-middelen aangewend voor het trainen van rechters, het faciliteren van de overgang naar meritocratische aanstellings- en beoordelingsprocedures en de oprichting van een Academie voor Rechters en Aanklagers. Ook draagt de EU bij aan vergroting van de transparantie van rechtspraak en aan verbeterde toegang voor burgers tot de rechter, onder andere door het verzamelen van statistische gegevens over de duur van juridische procedures te verbeteren. Daarnaast worden – gefinancierd uit centraal beheerde MATRA-middelen – regelmatig Macedonische rechters en advocaten uitgenodigd naar Nederland te komen om kennis te maken met een onafhankelijk functionerend rechtssysteem.

Mediavrijheid

Een andere belangrijke component in de EU-steun is de versterking van het medialandschap. De regeringscontrole over de media is de laatste paar jaar zodanig toegenomen, dat het vooruitzicht op een professioneel en gevarieerd medialandschap verder is afgenomen. Macedonië zakte in vijf jaar tijd van de 34^e naar de 123^e plaats op de Press Freedom Index. Door het trainen van journalisten en het meefinancieren van onafhankelijke persbureaus poogt de EU tegenwicht te bieden aan de groeiende invloed van de politiek op het medialandschap. Vanuit het MATRA-fonds vult Nederland die inzet aan door onder andere het lanceren van een nieuwssite voor onderzoeksjournalistiek en het faciliteren van een regionaal netwerk van onderzoeksjournalisten. Ook wordt het opzetten van een zelfreguleringsmechanisme van journalisten ondersteund dat zich bezig zal houden met het monitoren en daarmee voorkomen van rechtszaken tegen journalisten¹. Daarnaast is met Nederlandse steun een nieuw tweetalig nieuwsprogramma gestart op ALSAT-M televisie, waarin gerespecteerde journalisten commentaar geven op het nieuws. Een dergelijk analytisch programma bestond voorheen niet. Zowel bij dit programma als andere mediaprojecten die Nederland steunt, is tweetaaligheid het uitgangspunt. Dit mede omdat in het huidige medialandschap in Macedonië de informatievoorziening aan beide gemeenschappen verschillend is en vaak tegenstrijdig.

Corruptiebestrijding

Een derde tak van de EU- en Nederlandse steun aan de rechtsstaat in Macedonië richt zich op de bestrijding van corruptie. Hoewel de laatste jaren de nodige juridische hervormingen zijn doorgevoerd en er dus sprake is van «technische» vooruitgang, staat de feitelijke aanpak van corruptie nog steeds in de kinderschoenen. Met name op het gebied van

¹ Het belang van dit laatste werd eind 2013 geïllustreerd door de veroordeling van onderzoeksjournalist Tomislav Kezarovski tot een gevangenisstraf van vierenhalf jaar wegens het vermeende openbaar maken van de identiteit van een getuige in een moordzaak. De veroordeling kwam ondanks protest van de internationale gemeenschap, waaronder van de vaste commissie voor Europese Zaken gedurende haar bezoek ten tijde van Kezarovski's voorarrest. De gevangenisstraf is inmiddels omgezet in huisarrest, maar elke mogelijkheid om te voorzien in het eigen levensonderhoud is hem en zijn gezin ontnomen.

publieke aanbestedingen en het zelden gemaakte onderscheid tussen staat en politieke partij is nog veel werk te verzetten. Een van de obstakels bij het bestrijden van corruptie is het feit dat klokkenluiders onvoldoende worden beschermd. Om hierin verandering te brengen draagt de EU onder meer bij aan de totstandkoming van (juridische) bescherming van klokkenluiders en het inbouwen van *checks and balances* binnen het gerechtelijke systeem. Nederland vult deze EU-inzet aan door onder meer steun te verlenen aan betere monitoring van het verloop van corruptiezaken die voor de rechter komen, met als doel de druk op de autoriteiten op te voeren om meer zaken tot een bevredigend einde te brengen. Tegelijkertijd moet gewerkt worden aan een cultuuromslag binnen de overheidsdiensten. Hieraan wordt een bijdrage geleverd door het Asser Instituut, dat – gefinancierd uit centrale MATRA-middelen – een reeks trainingen verzorgt voor onder meer Macedonische ambtenaren over onderwerpen als integriteit, aanbestedingsrecht en *public finance management*. Ook heeft Nederland de opzet gefinancierd van drie meldpunten/rechtswinkels van Transparency International Macedonië buiten Skopje. De rechtswinkels brengen lokale corruptie in kaart en helpen burgers bij het aanhangig maken van corruptiezaken.

Rechten van LHBT-personen

De homovijandige houding van grote delen van de Macedonische bevolking en de gebrekkige bereidheid van de regering om op te treden tegen anti-homogeweld zijn grote punten van zorg. De aanvallen op het met Nederlandse steun opgerichte «LGBT Support Center» in Skopje vorig jaar en de tekortschietende reactie van de Macedonische autoriteiten vormen een heldere illustratie van de problematiek. Mede dankzij de aandacht die Nederland voor het onderwerp vraagt, gaat een groeiend deel van de EU-gelden naar de bestrijding van de discriminatie op grond van seksuele voorkeur en de ondersteuning van organisaties die zich inzetten voor de belangen van LHBT-personen. Nederland vult deze inspanningen aan, onder meer door ondersteuning van de Commissie voor Bescherming tegen Discriminatie. Juridische training moet deze commissie beter in staat stellen schendingen van LHBT-rechten voor de rechter te brengen.

De Minister van Buitenlandse Zaken,
F.C.G.M. Timmermans